

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Klimatiskais taisnīgums”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2018/C 081/04)

Ziņotājs: **Cillian LOHAN**

Pilnsapulces lēmums	23.2.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	3.10.2017.
Pieņemts plenārsesijā	19.10.2017.
Plenārsesija Nr.	529
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	194/12/8

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Klimatiskā taisnīguma jēdziens ietver to, ka globālās klimata pārmaiņas ir ne tikai un vienīgi vides problēma, bet arī politiskas un ētiskas dabas jautājums. To parasti skata globālā kontekstā un telpas un laika savstarpējā saistībā, atzīstot, ka klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi bieži visvairāk izjūt visneaizsargātākās un nabadzīgākās sabiedrības grupas, lai gan tās ir vismazāk atbildīgas par emisijām, kas izraisījušas klimata pārmaiņas. Plašākā nozīmē un šajā atzinumā klimatiskais taisnīgums nozīmē, ka ir jāņem vērā taisnīga attieksme saistībā ar bieži vien nesamērīgo klimata pārmaiņu ietekmi uz iedzīvotājiem un kopienām gan jaunattīstības, **gan arī** attīstītajās valstīs.

1.2. EESK uzskata, ka visiem iedzīvotājiem ir tiesības uz veselīgu un tīru vidi un tiesības sagaidīt, ka valdības uzņemsies atbildību par savas valsts saistībām un par nacionāli noteiktajiem devumiem (NND), kuri saskaņā ar Parīzes nolīgumu ir jāsniedz, lai vērstos pret faktoriem, kas veicina klimata pārmaiņas, un pret klimata pārmaiņu izraisītajiem apdraudējumiem, vienlaikus atzīstot ne tikai nenoliedzamos ekoloģiskos un ekonomiskos aspektus, bet arī ietekmi uz sabiedrību.

1.3. EESK ierosina sākt debates par ES Klimata tiesību hartu, kas ietvertu ES iedzīvotāju un dabas tiesības, ņemot vērā uzdevumus, kas risināmi saistībā ar globālo klimata pārmaiņu krīzi. Atzīstot ES vadošo lomu stingra un taisnīga starptautiskā klimata režīma atbalstīšanā, EESK mudina ES iestādes un dalībvalstu valdības izvērtēt klimatiskā taisnīguma principu piemērošanu visos līmeņos – gan globālā, gan Eiropas, gan valstu, gan arī vietējā līmenī. Lai veiktu šo uzdevumu, kā instrumentu var izmantot Eiropas pusgada procesu. Klimatiskais taisnīgums nozīmē taisnīgumu gan iedzīvotājiem, gan arī videi, no kuras esam atkarīgi, jo šie aspekti ir savstarpēji saistīti. Tāpēc EESK atgādina par divām nesenām iniciatīvām: Pasaules vides paktu un vispārējās deklarācijas par cilvēces tiesībām projektu.

1.4. Ražošanas un patēriņa sistēma ir jāmaina, lai pielāgotos klimata pārmaiņām un tās mazinātu. Šai pārejai jānotiek visā pasaulē un nozarēs, un ES var uzņemties tās vadību. Jāapzina un pienācīgi jāatbalsta visvairāk apdraudētās uzņēmējdarbības nozares un darba ņēmēji. Jo īpaši pārejas laikā jāatbalsta pārtikas sistēmas un to dalībnieki. Ilgtspējīgam pārtikas patēriņam jāsaņem augsnes sagatavošanas un dabas sistēmu pārvaldības agrīnā posmā, lai nodrošinātu pamatu pārtikas apgādei. Eiropas Savienībai būtu jāuzņemas nepārprotama vadība, veicinot augsnes ilgtspējīgu apsaimniekošanu un aizsardzību.

1.5. Patērētāju spēju virzīt pāreju var izmantot tikai tad, ja viņi var izvēlēties tādas ilgtspējīgas un ētiskas alternatīvas, kas ievērojami nesamazina ar pakalpojumu, lietojumu vai pieejamību saistīto ērtumu un kvalitāti. Patērētājiem paredzētas dzīvotspējīgas alternatīvas var izstrādāt, izmantojot gan jaunus ekonomikas modeļus, piemēram, digitālo, sadarbīgo un apertes ekonomiku, gan starptautisko sadarbību, lai panāktu globālu, nozarēs veiktu pāreju uz šiem modeļiem.

1.6. Būtu jāizmanto atbalsta mehānismi, tostarp publiskā sektora finanšu līdzekļi, ekonomikas instrumenti un iniciatīvas, lai nodrošinātu infrastruktūru un pienācīgu atbalstu patērētājiem, kuri izvēlas mazoglekļa dzīvesveidu, tostarp jāpalīdz viņiem segt augstākās izmaksas saistībā ar ētiskām, ilgstoši izmantojamām, ilgtspējīgām precēm un pakalpojumiem. Tomēr vienlaikus jānodrošina, ka šajā procesā netiek mazināta konkurētspēja.

1.7. Pēc iespējas savlaicīgāk ir jāapzina darbvieta pārvirze mazoglekļa ekonomikā un jānosaka iespējas. Tādējādi varēs izstrādāt un īstenot visefektīvākos politikas pasākumus, kas nodrošina, ka darba ņēmēji ir aizsargāti un viņu dzīves kvalitāte ir saglabāta, pateicoties taisnīgai pārejai.

1.8. EESK atkārtoti aicina izveidot Eiropas Nabadzības novērošanas centru⁽¹⁾, kas vienotu visas ieinteresētās personas, lai palīdzētu noteikt Eiropas enerģētiskās nabadzības rādītājus. Taisnīgums visiem iedzīvotājiem nozīmē nodrošināt, ka ikvienam ir pieejama un tiek piegādāta tīra un cenas ziņā pieņemama enerģija.

1.9. EESK aicina pārtraukt fosilā kurināmā subsīdijas un atbalstīt pāreju uz atjaunojamiem energoresursiem.

1.10. Efektīva ilgtspējas politika ir atkarīga no tā, vai pārejas atbalsta pasākumi ir skaidri noteikti un vai ir paredzētas attiecīgās prioritātes un pienācīgs šādu pasākumu finansējums. Vienlaikus Eiropas Savienībai ir jāuzsāk visaptverošas starptautiskas sarunas, lai virzītos uz globālu vienošanos, kas var mazināt klimata pārmaiņas izraisošos faktorus un atbalstīt ilgtspējīgāku globālās ekonomikas modeli.

2. Atzinuma pamatojums

2.1. Šis pašiniciatīvas atzinums izstrādāts saistībā ar Ilgtspējīgas attīstības novērošanas centra darba plānu 2017. gadam. Klimatiskais taisnīgums ir jautājums, kas skar mūs visus, taču trūkst rīcības ES līmenī. Šī ir iespēja EESK uzņemties vadošu lomu un nākt klajā ar pirmajiem priekšlikumiem, it īpaši attiecībā uz Eiropu. Daudzi klimatiskā taisnīguma aspekti jāapspriež vēl detalizētāk, piemēram, jautājums par emisijas kvotu globālo un individuālo sadalījumu.

2.2. EESK vēlas paust institucionālu nostāju, lai darītu zināmu ES organizētas pilsoniskās sabiedrības viedokli debatēs par klimata pārmaiņu ietekmi un par to, kā šo ietekmi vislabāk mazināt godīgā un taisnīgā veidā.

2.3. Ņemot vērā starptautiski pieņemtos ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus, Parīzes nolīgumu un faktu, ka klimata pārmaiņu ietekme jau ir jūtama, ir vajadzīga lielāka izpratne par klimatiskā taisnīguma steidzamu īstenošanu, veicot konkrētus pasākumus.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Klimatiskā taisnīguma jēdziens ietver to, ka globālās klimata pārmaiņas ir ne tikai un vienīgi vides problēma, bet arī politiskas un ētiskas dabas jautājums. Tiek atzīts, ka klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi bieži visvairāk izjūt visneaizsargātākās un nabadzīgākās sabiedrības grupas. Klimatisko taisnīgumu parasti skata globālā kontekstā un telpas un laika savstarpējā saistībā, īpaši uzsverot to valstu atbildību, kas attīstījušās, pamatojoties uz dabas resursu izmantošanu.

3.2. Ilgtspējīgas attīstības mērķi ir tālejošāki par iepriekšējiem, tūkstošgades attīstības, mērķiem; tos pieņemot, ir atzīta savstarpēja pārskatatbildība, līdzatbildība, kolektīva rīcība un iekļaujošu līdzdalības procesu nepieciešamība. Atzīstot ES vadošo lomu stabila un taisnīga starptautiskā klimata režīma atbalstīšanā, EESK mudina ES iestādes un valstu valdības visos līmeņos, proti, globālā, Eiropas, valstu un vietējā līmenī, veikt klimatiskā taisnīguma pasākumus. Lai veiktu šo uzdevumu, kā instrumentu var izmantot Eiropas pusgada procesu. Tādējādi šajā atzinumā klimatiskais taisnīgums nozīmē, ka ir jāņem vērā taisnīgums saistībā ar bieži vien nesamērīgo klimata pārmaiņu ietekmi uz iedzīvotājiem un kopienām gan jaunattīstības, gan arī attīstītajās valstīs.

⁽¹⁾ Atzinums "Saskaņota Eiropas rīcība enerģētiskās nabadzības novēršanai un apkarošanai" (OV C 341, 21.11.2013., 21. lpp.).

3.3. Problēmu rada negatīva attieksme pret klimata pārmaiņu politiku un uzskats, ka, neraugoties uz tās priekšrocībām, tā nav labvēlīga vidusmēra iedzīvotājiem, konkrētām nozarēm (piemēram, lauksaimniecības produktu ražošanas un transporta nozarēm) un kopienām un personām, kas atkarīgas no fosilā kurināmā.

3.4. Dažādas politikas iniciatīvas ir vērstas uz nozarēm un jomām, kurās klimata pārmaiņām ir būtiska ietekme, piemēram, veselību, transportu, lauksaimniecību un enerģētiku. Klimatiskais taisnīgums varbūt visaptveroša un integrēta pieeja, kas nodrošina, ka pāreju uz mazoglekļa ekonomiku var panākt taisnīgā un godīgā veidā.

3.5. Ir svarīgi ņemt vērā, ka klimatiskais taisnīgums attiecas ne tikai uz tiem, kurus tieši skar klimata pārmaiņu ietekme, bet arī uz tiem, kurus ietekmē klimata pārmaiņas veicinošie faktori, jo viņi ir atkarīgi no precēm, pakalpojumiem un dzīvesveida, kas saistīti ar augstu emisiju līmeni un zemu resursu izmantošanas efektivitāti.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Sociālais taisnīgums

4.1.1. EESK uzskata, ka visiem iedzīvotājiem ir tiesības uz veselīgu un tīru vidi un tiesības sagaidīt, ka valdības uzņemsies atbildību par savas valsts saistībām un par nacionāli noteiktajiem devumiem (NND), kuri saskaņā ar Parīzes nolīgumu ir jāsniedz, lai vērstos pret faktoriem, kas veicina klimata pārmaiņas, un pret klimata pārmaiņu izraisītajiem apdraudējumiem, vienlaikus atzīstot ne tikai nenoliedzamos ekoloģiskos un ekonomiskos aspektus, bet arī ietekmi uz sabiedrību.

4.1.2. ES sociālo tiesību pilāram jāpalīdz orientēties atjaunotā konverģences procesā, ko raksturo virzība uz labākiem darba un dzīves apstākļiem dalībvalstīs. Tā pamatā ir 20 principi, un daudzus no tiem vai nu tieši skar klimata pārmaiņas, vai netieši – vajadzība veikt pāreju uz jauniem ekonomikas modeļiem.

4.1.3. Saistībā ar cilvēktiesībām un sociālajām tiesībām EESK ierosina uzsākt debates par Klimata tiesību hartas izstrādi. Tā ietvertu iedzīvotāju un dabas tiesības, ņemot vērā klimata pārmaiņu krīzes radītās problēmas. Šajā sakarā EESK atgādina par vispārējās deklarācijas par cilvēces tiesībām projektu, ko 2015. gadā izstrādājusi *Corinne Lepage*, gatavojoties COP 21 konferencei.

4.1.4. Pieņemot attiecīgus tiesību aktus, dabas tiesības patlaban atzīst dažādās valstīs visā pasaulē. Piemēram, Nīderlandē 2015. gadā nevalstiskā organizācija *Urgenda Foundation* uzvarēja ar klimatu saistītā tiesvedībā pret valdību. Nīderlandes Augstākā tiesa vairākkārt atsaucās uz principu, ka valdība var būt juridiski atbildīga par nepietiekamu rīcību ar mērķi novērst paredzamu kaitējumu, ko rada klimata pārmaiņas. Līdzīgas lietas tiek gatavotas Beļģijā un Norvēģijā. Turklāt tādas iniciatīvas kā Pasaules vides pakts, kura darbība sāka 2017. gada 24. jūnijā, saistītas ar vajadzību pēc taisnīgas pasaules mēroga vides pārvaldības, ar vispārēja, transversāla un universāla atsaucē instrumenta palīdzību piedāvājot “trešās paaudzes tiesības”.

4.1.5. Svarīgi nodrošināt, lai visneaizsargātākajām sabiedrības grupām nebūtu jāuzņemas netaisnīgs slogs un lai izmaksas, kas rodas, pārejot uz klimatu saudzējošu ekonomikas modeli, būtu taisnīgi sadalītas visai sabiedrībai. Piemēram, princips “piesārņotājs maksā” būtu jāpiemēro tiem, kas piesārņojumu rada un gūst no tā peļņu, nevis galalietotājiem, kad nav citas dzīvotspējīgas alternatīvas. EESK jau iepriekš ir izskatījusi šā svarīgā principa rūpīgu un atbilstīgu piemērošanu ⁽²⁾.

4.1.6. Pārvietotu cilvēku dēļ palielināsies migrācija (ieskaitot klimata bēgļus) ⁽³⁾. Mēs jau esam pieredzējuši, ka ES nav pietiekami sagatavojusies, lai pienācīgi reaģētu uz šādu situāciju, kā arī risinātu jautājumu par nevienmērīgo slogu dalībvalstīm. EESK jau ir norādījusi, kā nelīdzsvaroti ekonomikas procesi šādos apstākļos var veicināt nestabilitāti ⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Atzinums “COP21 secinājumu ietekme uz Eiropas transporta politiku” (OV C 303, 19.8.2016., 10. lpp.).

⁽³⁾ Atzinums “Bēgļu integrācija Eiropas Savienībā” (OV C 264, 20.7.2016., 19. lpp.).

⁽⁴⁾ Eiropas Konsenss par attīstību (OV C 246, 28.7.2017., 71. lpp.).

4.1.7. Eiropas Parlaments nesen veiktā pētījumā par klimata bēgļiem konstatēja, ka ES līmenī nav atsevišķa instrumenta, ko piemērot “vides apstākļu dēļ pārvietotām personām”. Pagaidu aizsardzības direktīva ir politiski neērts instruments izmantošanai masveida pārvietošanās gadījumā, un EESK atbalsta nostāju, ka Lisabonas līgums nodrošina pietiekami plašas pilnvaras, lai pārskatītu imigrācijas politiku ar nolūku reglamentēt “vides apstākļu dēļ pārvietotu personu” statusu.

4.2. Lauksaimniecības pārtikas nozare

4.2.1. Pārtikas ražošanas sistēmas un uztura režīmi mainīsies, lai pielāgotos klimata pārmaiņām un tās mazinātu. Visi iedzīvotāji – lauksaimnieki, ģimenes, piegādes ķēdes dalībnieki, patērētāji – ir atkarīgi no lauksaimniecības pārtikas nozares, tāpēc pārejai uz mazoglekļa sabiedrību būtu jānodrošina, ka tiem, kurus skars pārmaiņas, tiek sniegta palīdzība un atbalsts. Turklāt šai pārejai jānotiek visā pasaulē un nozarēs, un ES var uzņemties tās vadību.

4.2.2. Klimata pārmaiņas rada ārkārtīgi lielas problēmas Eiropas lauksaimniecības nozarei, kas vienlaikus gan veicina šīs pārmaiņas, gan arī visticšāk izjūt to ietekmi.

4.2.3. Šī nozare jādefinē no jauna, ņemot vērā tās ieguldījumu dabiskās absorbcijas sistēmās, piemēram, ekosistēmu pakalpojumos, kuri var daļēji mazināt klimata pārmaiņu ietekmi. Šādas sistēmas un pakalpojumi, ko, pateicoties savam mērķim – pārtikas ražošanai, nodrošina lauksaimniecības nozare, būtu jāatzīst un jāatbalsta ar publiskā sektora finansējumu kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros. Šāda vispārīga nostāja atbalstīta nesen pieņemtajā atzinumā ⁽⁵⁾.

4.2.4. Ilgtspējīgam pārtikas patēriņam jāsaņem augsnas sagatavošanas un dabas sistēmu pārvaldības agrārā posmā, lai nodrošinātu pamatu pārtikas apgādei. EESK uzsver, ka ir jāsaņem debates par nepieciešamību pieņemt augsnas pamatdirektīvu un jāuzņemas nepārprotama vadība tāda svarīga jautājuma risināšanā kā augsnas ilgtspējīga apsaimniekošana un aizsardzība ⁽⁶⁾. Jautājumam par augsnas aizsardzību un tās nozīmi ekosistēmu pakalpojumos ir pievērsusies Eiropas Savienības Padomes pašreizējā prezidentvalsts Igaunija ⁽⁷⁾.

4.2.5. EESK atbalsta ilgtspējīgas ražošanas un patēriņa koncepciju. Lai panāktu vienprātību par to, ka jāmaina attieksme pret gaļas patēriņu, ir jānosaka iespējas un atbalsts, kas nepieciešams taisnīgas pārejas nodrošināšanai tiem, kas ir atkarīgi no šīs lauksaimniecības pārtikas nozares.

4.2.6. Minēto nozari ietekmē arī klimata pārmaiņas veicinošie faktori, jo īpaši tās atkarība no fosilā kurināmā visos darbības posmos – no pārtikas ražošanas un pārstrādes līdz transportēšanai un iepakojšanai. Jāizstrādā politika, kas atzīst, ka pašreizējais lauksaimniecības pārtikas ražošanas modelis ir ierobežots, un piedāvā reālu ceļu uz ilgtspējīgu un klimatu saudzējošu nākotni lauksaimniekiem.

4.2.7. Vides politikas pasākumiem nav jābūt pretrunā ar lauksaimniecības nozares neatliekamajām vajadzībām, ja tos paredz kā atbalsta mehānismus ar mērķi atvieglot pāreju uz mazoglekļa sabiedrību.

4.3. Patērētāji

4.3.1. Patērētāju spēju virzīt pāreju var izmantot tikai tad, ja viņi var izvēlēties tādas ilgtspējīgas un ētiskas alternatīvas, kas ievērojami nesamazina ar pakalpojumu, lietojumu vai pieejamību saistīto ērtumu un kvalitāti. Patērētājiem paredzētas dzīvotspējīgas alternatīvas var izstrādāt, izmantojot gan jaunus ekonomikas modeļus, piemēram, digitālo, sadarbīgo un aprites ekonomiku, gan starptautisko sadarbību, lai panāktu globālu, nozarēs veiktu pāreju uz šiem modeļiem.

4.3.2. Princips “piesārņotājs maksā” pārāk bieži tiek piemērots nepareizi un rada slogu patērētājiem, jo tiem nav pieejamas dzīvotspējīgas alternatīvas. Lai cenu noteikšana efektīvi ietekmētu ieradumu maiņu vēlamajā virzienā, vispirms ir jānodrošina alternatīvas iespējas patērētājiem.

⁽⁵⁾ Atzinums “Kopējās lauksaimniecības politikas iespējamā pārveidošana” (OV C 288, 31.8.2017., 10. lpp.).

⁽⁶⁾ Atzinums “Aprites ekonomika: mēslošanas līdzekļi” (OV C 389, 21.10.2016., 80. lpp.).

⁽⁷⁾ Atzinums “Zemes izmantošana ilgtspējīgai pārtikas ražošanai un ekosistēmu pakalpojumiem” (skatīt šā *Oficiālā Vēstneša* 72. lpp.).

4.3.3. Plastmasas maisiņu nodoklis ir labs piemērs neliela nodokļa piemērošanai patērētājiem, jo viņiem ir pieejami alternatīvi risinājumi, proti, iespēja izmantot savu somu vai mazumtirgotāja piedāvātu kasti. Šādi iespējams panākt ieradumu maiņu lielā mērogā.

4.3.4. Savukārt fosilā kurināmā (piemēram, benzīna) aplikšana ar nodokli var izraisīt patērētāju neapmierinātību, un daļa pieejamo ienākumu var tikt novirzīta kurināmā iegādei. Turklāt šāds risinājums var sekmēt arī sekundāra, nelikumīga tirgus rašanos, piesārņojošā produkta ražotājam saglabājot savu peļņu. Stāvokli pasliktina tas, ka vairumā gadījumu šādi nodokļi nav norobežoti. Iedzīvotāji uzskata, ka klimata pārmaiņu politika netaisnīgi ietekmē tos, kuriem nav citas alternatīvas, kā vien darboties ekonomikā, kas balstīta uz fosilā kurināmā izmantošanu.

4.3.5. Būtu jāizmanto atbalsta mehānismi, tostarp publiskā sektora finanšu līdzekļi, un ekonomikas instrumenti, lai nodrošinātu infrastruktūru un pienācīgu atbalstu patērētājiem, kuri izvēlas mazoglekļa dzīvesveidu, tostarp jāpalīdz viņiem segt augstākās izmaksas saistībā ar ētiskām, ilgstoši izmantojamām, ilgtspējīgām precēm un pakalpojumiem. To varētu darīt publiskā un privātā sektora partnerību ietvaros. Automobiļu rūpniecība ir labs reāls piemērs tam, kā ražotāji atbalsta finansēšanas mehānismus, lai jaunus automobiļus darītu patērētājiem pieejamākus. Līdzīgas atbalsta sistēmas var piedāvāt arī citās nozarēs, piemēram, sadzīves tehnikas ražošanas nozarē vai mājokļa vai uzņēmuma modernizācijai.

4.3.6. No klimata viedokļa ir pretrunīgi publiskā sektora līdzekļus izmantot atbalstam un ieguldījumiem sistēmās un infrastruktūrās, kas palielina galalietotāju atkarību no klimata pārmaiņas veicinošajiem faktoriem, vienlaikus veicot darbu ar mērķi ierobežot un pārvaldīt klimata pārmaiņu ietekmi. Minētās pretrunas sekas vistiešāk skar patērētājus. Izvēle starp iespēju par piesārņojošām alternatīvām maksāt vairāk vai palikt ar tukšām rokām nav "taisnīga" izvēle, ko piedāvāt iedzīvotājiem.

4.3.7. Pastāv viedoklis, ka ilgtspējīgs dzīvesveids un ilgtspējīga patēriņa izvēles iespējas ir savienojamas tikai ar lieliem pieejamajiem ienākumiem. Ētiskas, klimatu saudzējošas un ilgtspējīgas izvēles iespējas nav visiem vienādi pieejamas. Cenu noteikšana, kas ietver ar klimatu saistītās preču un pakalpojumu izmaksas (piemēram, resursu izmantošanas intensitāti), būtu jāatbalsta ar politikas satvaru, kurš iepriekšminēto viedokli apstrīdētu un visiem patērētājiem uzlabotu pieejamības iespējas.

4.3.8. ANO ilgtspējīgu patēriņu par vienu no patērētāju pamattiesībām atzina 1999. gadā, bet ES patērētāju tiesību aizsardzības tiesību akti pieņemti vēl pirms tam, tāpēc šīs pamattiesības tajos nav minētas⁽⁸⁾. EESK atkārtoti aicina pieņemt ilgtspējīga patēriņa politiku. Tas ir īpaši svarīgi saistībā ar IAM un aprites ekonomikas iniciatīvu.

4.3.9. Bez alternatīvas izvēles patērētājam nav citas iespējas, kā nonākt nabadzībā vai pieņemt sliktu lēmumu, izdarīt neveselīgu vai neilgtspējīgu izvēli, tādējādi rodoties nepatīkai pret vides politiku, ar kuru, viņaprāt, tiek sodīts galalietotājs. Vienlaikus tie, kuriem šāda sistēma ir izdevīga, nevis maksā, bet gūst lielākus ieņēmumus, un tādējādi vides politikas aizsegā palielinās nevienlīdzība un tiek pārkāpti ilgtspējas principi.

4.4. Darbspēka pāreja

4.4.1. Ir ļoti svarīgi aizsargāt visus darba ņēmējus pārejas posmā, gan tos, kam ir zema līmeņa prasmes vai tās nav nododamas tālāk, gan tos kuru amata pienākumu pildīšanai nepieciešama augsta kvalifikācija. Jāapzina un attiecīgi jāatbalsta vismazāk aizsargātās nozares un vismazāk aizsargātie darba ņēmēji. Darbvietau automatizācija, pārejot uz mazoglekļa ekonomiku, var veicināt konkrētu darbvietau likvidēšanu⁽⁹⁾.

4.4.2. Lai nodrošinātu aizsardzību, būtiska nozīme ir pārkvalifikācijai un izglītībai. Darba ņēmējiem, kuru darbvieta izšķīd klimata pārmaiņu dēļ vai tādēļ, ka jāpārtrauc atkarība no klimata pārmaiņu veicinošajiem faktoriem, nevajadzētu būt tiem, kuri maksā par šādām pārmaiņām.

⁽⁸⁾ Atzinums "Uz sadarbību vai līdzdalību balstīts patēriņš: ilgtspējas modelis XXI gadsimtam" (OV C 177, 11.6.2014., 1. lpp.).

⁽⁹⁾ Atzinums "Pāreja uz ilgtspējīgāku Eiropas nākotni – stratēģija laikposmam līdz 2050. gadam" (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 44. lpp.).

4.4.3. Viens no risinājumiem ir savlaicīgi noteikt prasmes, kas vajadzīgas, lai pilnībā iesaistītos jaunos ekonomikas modeļos, bet vienlīdz svarīgi ir plānot šādas prasmes, ņemot vērā pašreizējo stāvokli nodarbinātības jomā un atkarību no pašreizējā neilgtspējīgā modeļa.

4.4.4. Ir svarīgi pēc iespējas aizsargāt un saglabāt kopienas un veicināt pāreju ar vismazāko ietekmi uz tās skarto iedzīvotāju sociālo un ekonomisko labklājību.

4.4.5. Jaunie ierosinātie ekonomikas modeļi, tostarp funkcionālā ekonomika, sadarbīgā ekonomika un aprites ekonomika, neapšaubāmi, sniedz jaunas iespējas Šajā saistībā Eiropas Savienībai būtu jāuzsāk vajadzīgās starptautiskās sarunas, lai veicinātu virzību uz globālu ekonomikas modeli.

4.5. Veselība

4.5.1. Klimata pārmaiņas un tās veicinošie faktori ietekmē arī veselību. Šī ietekme mērāma ar tādu nāves gadījumus un saslimšanu skaitu, kas saistītas, piemēram, ar gaisa piesārņojumu, un par to maksā sabiedrība, kā arī valstu veselības aprūpes sistēmas. Valstu veselības aprūpes sistēmām jāņem vērā tas, kā klimata pārmaiņas un tās veicinošie faktori ietekmē veselības aprūpes nozari.

4.5.2. Veselība, labklājība un dabas pieejamība ir savstarpēji saistītas (Eiropas Vides politikas institūts). Daudzas dalībvalstis saskaras ar problēmām, kas saistītas ar veselību un sabiedrību, piemēram, aptaukošanās, garīgās veselības problēmas, sociālā atstumtība, trokšņa piesārņojums un gaisa piesārņojums; minētās problēmas nesamērīgi ietekmē nelabvēlīgā sociālekonomiskā stāvoklī esošās un mazāk aizsargātās iedzīvotāju grupas.

4.5.3. Ieguldot dabā, klimata pārmaiņu jautājums tiek risināts ne vien ar atteikšanos no piesārņotājiem, bet arī ar ieguldījumiem oglekļa dioksīda uzglabāšanai dabiskās ekosistēmās. Attiecīgie ieguvumi veselībai ir divkārši: tiek novērsta veselības pasliktināšanās un veicināts aktīvs dzīvesveids, un tādējādi uzlabojas iedzīvotāju un visas sabiedrības veselība. Šā aspekta atzīšana palīdz nodrošināt, ka politiskie lēmumi ir līdzsvaroti, labi pārdomāti un balstīti uz pierādījumiem.

4.6. Enerģija

4.6.1. Atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošana, kas izteikta procentos no elektrības patēriņa, laikposmā no 2004. līdz 2015. gadam ES ir palielinājusies vairāk nekā divas reizes (no 14 % līdz 29 %). Taču tādās jomās kā apkure, būvniecība un rūpniecība, un transports enerģijas pieprasījums joprojām ir ārkārtīgi liels. Progress tiek panākts, taču rādītāji ir ļoti zemi, piemēram, transporta nozares degvielas patēriņā atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvars minētajā periodā ir palielinājies no 1 % līdz 6 %.

4.6.2. Enerģētiskā nabadzība ir aktuāls jautājums visā Eiropā, un, lai gan šā jēdziena nozīme un saturs dažādās dalībvalstīs atšķiras, tā ir vēl viens piemērs tam, ka jānodrošina, lai klimata pārmaiņu politikā galvenā vērība būtu veltīta visneaizsargātāko sabiedrības grupu aizsardzībai.

4.6.3. EESK atkārtoti aicina⁽¹⁰⁾ izveidot Eiropas Nabadzības novērošanas centru, kas vienotu visas ieinteresētās personas, lai palīdzētu noteikt Eiropas enerģētiskās nabadzības rādītājus. Taisnīgums visiem iedzīvotājiem nozīmē nodrošināt, ka ikvienam ir pieejama un tiek piegādāta tīra un cenas ziņā pieņemama enerģija.

4.6.4. Politika, kas palīdz risināt ārkārtīgi plašo enerģētiskās nabadzības problēmu ES, var būt arī risinājums tam, lai izveidotu tīras enerģijas infrastruktūru un apgādi, pārvirzot subsīdijas un koordinējot politisko gribu.

4.6.5. Politika, kas tieši vai netieši atbalsta fosilā kurināmā subsidēšanu, ir pretrunā principam “piesārņotājs maksā”, jo šādos gadījumos maksā piesārņotājam. Daudzas no šādām subsīdijām galalietotājam nav zināmas, taču galu galā tās finansē no publiskajiem līdzekļiem. Nesen pieņemtā atzinumā⁽¹¹⁾ jau ir skats jautājums par videi kaitīgu subsīdiju pārtraukšanu Eiropas Savienībā, savukārt atzinumā, kurā sniegts pārskats par ES īstenoto ilgtspējīgas attīstības politiku⁽¹²⁾, uzsvērta nepieciešamība īstenot spēkā esošās saistības atcelt videi kaitīgās subsīdijas un aktīvi veikt vides nodokļu reformu.

⁽¹⁰⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

⁽¹¹⁾ Atzinums “Tirgus instrumenti kā līdzeklis virzībā uz resursu ziņā efektīvu ES ekonomiku, kas rada zemu oglekļa emisiju līmeni” (OV C 226, 16.7.2014., 1. lpp.).

⁽¹²⁾ Atzinums “Ilgtspējīga attīstība – pārskats par ES iekšpolitiku un ārpolitiku” (OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp.).

4.6.6. Atbalstam jābūt pieejamam visiem, subsīdijas jāvirza uz atjaunojamiem energoresursiem, savukārt bez kavēšanās pakāpeniski jāpārtrauc subsīdijas klimata pārmaiņas veicinošai darbībai un taisnīgāk jāpiemēro izņēmumi, proti, noteikti ne tiem, kas visvairāk var atļauties maksāt, un arī ne tiem, kuri no piesārņotājiem gūst peļņu. Saskaņā ar Starptautiskā Valūtas fonda sniegto informāciju subsīdijas fosilajam kurināmajam patlaban visā pasaulē ir 10 miljoni USD minūtē. Šādas subsīdijas pārtraucot, valdību ieņēmumi palielinātos par 3,6 % no pasaules IKP, par vairāk nekā 20 % samazinātos emisijas, vairāk nekā uz pusi samazinātos gaisa piesārņojuma izraisītas priekšlaicīgas nāves gadījumu skaits un globālā ekonomiskā labklājība palielinātos par 1,8 triljoniem USD (2,2 % no pasaules IKP). Šis rādītājs skaidri parāda pašreizējās sistēmas netaisnīgumu.

4.6.7. Efektīva ilgtspējas politika ir atkarīgi no tā, vai pārejas atbalsta pasākumi ir skaidri noteikti un pienācīgi finansēti un vai paredzēta to prioritārā secība.

Briselē, 2017. gada 19. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*
